

GULLIVERS TRAVELS, BY JULES VERNE....!

Hans Nelis

Vorig jaar las ik, als 68 jarige, voor het eerst in mijn leven de vier delen van “Gullivers reizen”. Op zoek naar verschillende edities van deze literaire klassieker, kwam ik toevallig terecht op een Israëliëse website (1). O verrassing en verbijstering, de auteur van “Gullivers reizen” bleek niemand minder dan.... Jules Verne te zijn! Wat een ontdekking! Moet Jonathan Swift (1667-1745) postuum wegens (vooruitziend) plagiaat voor de rechtbank gedaagd worden? Zo een vaart zal het voorlopig niet lopen. Maar misschien zou dit het onderzoeken waard zijn: kende Jules Verne “Gullivers reizen”, had hij het boek gelezen en, zo ja, vond hij er misschien inspiratie in voor zijn Wonderreizen? Jules Verne sprak geen Engels, maar in de 19de eeuw waren er al talloze vertalingen van Gullivers reizen in het Frans verschenen. Hij had het boek dus kunnen lezen.

De drie biografieën van Jules Verne die ik bezit besteden nauwelijks of geen aandacht aan de bronnen van zijn Wonderreizen (misschien zijn daarover studies verschenen in eerdere nummers van de Verniaan voordat ik in 2003 lid werd van het JVG Genootschap?). Een verwijzing naar “Gullivers Reizen” ontbreekt in ieder geval in de genoemde biografieën.

Zijn er misschien inhoudelijke overeenkomsten tussen “Gullivers Reizen” en Verne's oeuvre? In populaire termen wordt Jules Verne vaak de ‘vader van science fiction’ genoemd. Jonathan Swift wordt geprezen voor zijn bijdrage tot ‘genre fiction’, dat drie ‘scholen’ omvat : ‘fantasy’, ‘science fiction’ en ‘adventure story’ (2). Is er in diens veelgeprezen boek iets van science fiction te vinden? Bij de Lilliputters (deel 1) of de reuzen (deel 2) hoeven we het niet te zoeken. Maar deel 3 (“*Een reis naar Laputa, Balnibarbi, Glubbudrib, Luggnagg en Japan*”) wordt interessant. In hoofdstuk 1 en 2 lezen we :

*“Tegelijkertijd kan de lezer zich echter nauwelijks mijn verbijstering voorstellen dat ik een eiland in de lucht zag hangen, bewoond door mensen die (naar het me toescheen) in staat waren het naar believen te laten rijzen of dalen of vooruit te bewegen.....Het woord dat ik met **Vliegend of Drijvend Eiland** vertaal luidt oorspronkelijk Laputa, waarvan ik de werkelijke etymologie nooit heb geleerd.”* (3)

In hoofdstuk 3 volgt de uitleg van dit vreemde verschijnsel:

“De grootste curiositeit, waarvan het lot van het eiland afhankelijk is, is echter een magneet, die in vorm op de spoel van een wever lijkt....Door middel van deze magneet kan het eiland rijzen en dalen en zich van de ene plaats naar de andere bewegen.”

Uiteraard was de technologische kennis in de tijd van Jonathan Swift nog niet zo ver gevorderd als in die van Jules Verne, maar de gelijkenis van dit verhaal met ‘Het bestuurbare eiland’ kan ons moeilijk ontgaan.

Dat Jules Verne een zwak had voor eilanden is de liefhebber van zijn boeken meer dan bekend. Het eerste hoofdstuk van “Jules Verne. De man die de toekomst uitvond” (Peter Costello) draagt niet voor niets de titel “Het kunstmatig eiland”. Heel tekenend opent het met deze zin:

“In de romans van Jules Verne, geschreven in de loop van vele jaren, komt één beeld telkens weer voor: het beeld van het door mensenhanden gemaakte eiland. De ijsberg in “De goudschat van Klondike”, het gigantische vlot dat in “De Jangada” de Amazone afdrijft, het grote schip in “De drijvende stad” en natuurlijk het bizarre vaartuig in “Het bestuurbare eiland”: al deze wonderen van de verbeelding waren ontleend aan de werkelijkheid, want het idee van een kunstmatig eiland was ontsproten aan Vernes jeugd en zijn kinderjaren op het eiland Fey-deau in de Bretonse zeehaven Nantes, waar hij in 1828 geboren werd.”

C. Lim duidt de betekenis van een kunstmatig eiland als volgt (vertaald):

“Zwevend boven de grond of drijvend op het water belichaamt de infrastructuur (van een kunstmatig eiland) de overwinning op de natuur en een utopische superioriteit over de werelden beneden.” (5).

Deze auteur merkt verder op dat de ark van Noach in de Bijbel het oudste voorbeeld is van een drijvend kunstmatig eiland.

Verne schreef niet alleen over kunstmatige eilanden, maar ook over natuurlijke. De fictieve (ingebeelde) eilanden nemen daaronder een bijzondere plaats in. ‘Chairman’ in “Twee jaar vakantie” en ‘Lincoln’ in “Het Geheimzinnige eiland” springen meteen in het oog.

Zou Verne ‘Utopia’ van Thomas More gelezen hebben? Of inspiratie gevonden hebben in de lange lijst van ingebeelde eilanden die in de antieke mythologie en latere literatuur beschreven werden? Mocht hij nu geleefd hebben, dan had hij daartoe Wikipedia kunnen raadplegen, onder het kopje “Liste d’îles imaginaires”(6).

Referenties

1. https://www.booknet.co.il/prodxt.asp?id=62928#.XjvigoVD_AR
2. http://www.conceptualfiction.com/gullivers_travels.html
3. Jonathan Swift, De reizen van Gulliver. Athenaeum Polak en Van Gennepe, Amsterdam, 2019, blz. 173 en 178.
4. Jonathan Swift, De reizen van Gulliver. Athenaeum Polak en Van Gennepe, Amsterdam, 2019, blz. 185.
5. C.J. Lim. Inhabitable structures. Science fiction or urban future? Routledge, New York-London, 2017, blz. 23.
6. https://fr.wikipedia.org/wiki/Liste_d%27%C3%AEles_imaginaires